

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНІТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

Статус національної поліції як розпорядника коштів залежатиме, головним чином, від конкретних бюджетних правовідносин в яких вона приймає участь. Зазначена «подвійність» статусу Національної поліції як розпорядника коштів, обумовлена визначенням її як відповідального виконавця бюджетної програми, що є першочерговим, по відношенню до визначення рівня розпорядника коштів до якого вона належить.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 04.04.2023).
2. Про затвердження Порядку взаємодії МВС як головного розпорядника коштів державного бюджету та відповідальних виконавців бюджетних програм на всіх стадіях бюджетного процесу : наказ Мва внутр. справ України від 13.11.2018 р. № 907. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1366-18#Text> (дата звернення 04.04.2023).
3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456VI ; (ред. від 19.08.2022, № 2043-IX). URL: www.rada.gov.ua (дата звернення 04.04.2023).
4. Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі : наказ Мва фінансів України від 14.12.2001 р. № 574. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0003-02#Text> (дата звернення 04.04.2023).
5. Офіційний вебпортал Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/derzhavni-zakupivli/rezultati-provedennya-zakupivel/ogoloshennya-pro-rezultati-vidboru-propozicij-z-pridbannya-zhitla-dlya-policejskih-ta-pracivnikiv-gunp-zaporizkoyi-oblasti> (дата звернення 04.04.2023).

Ключові слова: розпорядник бюджетних коштів, Національна поліція, головний розпорядник бюджетних коштів, виконавці бюджетних програм, бюджетні призначення, бюджетні зобов'язання.

Keywords: manager of budget funds, National Police, chief manager of budget funds, executors of budget programs, budget appointments, budget commitments.

Стоян Анна Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри адміністративного і фінансового права*

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Глобалізаційні процеси у світі унеможливають збереження тотальної автентичності правових систем. Різноманітні правові елементи (галузі, інститути, норми тощо) виникають, переміщуються та видозмінюються внаслідок діалогу правових культур. Яскравим прикладом взаємодії, що збільшує ступінь узгодженості правових конструкцій в різних державах – є взаємодія національних та міжнародних правових систем [1].

Україна, перебуваючи в умовах надскладних воєнних викликів, продовжує обирати європейські орієнтири розвитку шляхом імплементації юридико-правових конструкцій у вітчизняне правове поле. Яскравим прикладом такої конструкції є стандарти доказування «standards of proof», що використовуються під час реалізації останнього етапу доказування – оцінки доказів задля дотримання права на справедливий суд. Загалом, зобов'язання застосовувати означену оцінювальну категорію виникло у нашої держави внаслідок підписання Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 року та прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейсько-

го суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року, які закріпили обов'язковість для виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини (далі -ЄСПЛ, Суд) [2].

Власне, стандарти доказування є категорією, що бере витoki з країн континентальної системи права, вимагаючи від судді прийняти рішення лише після досягнення певного порогового рівня впевненості при оцінці доказів. Загалом, існують три види стандартів доказування, що використовуються при ухваленні підсумкових рішень: «баланс вірогідностей» як найнижчий цивільний стандарт, що вимагає досягти впевненості в тому, що деякі обставини «більш вірогідно існували, аніж ні»; «зрозумілі та переконливі докази» як проміжний стандарт, що потребує дещо вищого ступеня впевненості, аніж цивільний, але не такий високий як кримінальний; «поза розумними сумнівом» – найвищий стандарт доказування, що застосовується у випадках можливості кримінальної стигматизації особи.

Особливості розуміння і застосування системи стандартів доказування у вітчизняному адміністративному процесуальному полі залежать від принципів правотлумачної діяльності Європейського суду, яким є «принцип автономного тлумачення». Метою даного принципу виступає усунення двозначності у сприйнятті окремих термінів з огляду на наявні відмінності у правових системах держав-учасниць Конвенції, дозволяючи створити власний термінологічний словник Суду [3, с. 281].

З огляду на вищезазначене, ЄСПЛ використовуючи у своїй діяльності 2 стандарти доказування: баланс вірогідностей «balance of probabilities» та поза розумним сумнівом «beyond reasonable doubt» пропонує певну схему їх застосування, що зводиться до використання вищого стандарту у кримінальних спорах, а нижчого у цивільних (справа Ringvold v. Norway від 11 лютого 2003 року), уникаючи свавільного та необґрунтованого завищення або заниження відповідного стандарту [4]. Отже, зазначені стандарти доказування Суд поширює на спори щодо прав та обов'язків цивільного характеру або кримінального обвинувачення. Водночас, ЄСПЛ у своїх рішеннях вказав, що термін «кримінальне правопорушення», який міститься у статті 2 Протоколу № 7 до Конвенції, має автономне значення і охоплює суворі за своїми наслідками види адміністративних стягнень, до яких належить адміністративний арешт та значні адміністративні штрафи. Таким чином, ЄСПЛ вирішує питання належності певних правовідносин до кримінальних в силу їх «змістовного», а не «формального» поняття [5].

Тому адміністративне процесуальне право України повинно оперувати щонайменше 2 стандартами доказування. Водночас, система стандартів доказування повинна відповідати особливостям процесуальної галузі права, до яких належать: 1) публічно-правовий характер відносин; 2) змішана форма процесу, що виражена в існуванні галузевого принципу «офіційного з'ясування всіх обставин у справі» [6, с. 7]; 3) особлива процесуальна форма адміністративного судочинства, що виражається у наявності процедури, відмінної від загальної, яка має специфічні риси, породжені категорією справи, складністю та суб'єктом звернення. Вищезазначені особливості зумовлюють широке коло різноякісних взаємовідносин, що відображені у Класифікаторі категорій адміністративних справ від 31.10.2013 року. Акцентуючи увагу на варіативності правових наслідків для сторін залежно від категорії справи, необхідним є запровадження такої системи стандартів доказування, яка здатна відобразити усю специфіку та багатоманітність досліджуваних правовідносин. З огляду на вказане, пропонується для цілей адміністративного процесуального права використовувати триступеневу систему стандартів доказування: «баланс вірогідностей», «зрозумілі та переконливі докази» та «поза розумним сумнівом».

Так, найвищий стандарт доказування «поза розумним сумнівом» доцільно використовуватися у випадках, коли правові наслідки рішення є тотожні кримінальним, наприклад при накладенні значної суми штрафу або застосування адміністративного арешту. Такий висновок можна зробити аналізуючи розроблені ЄСПЛ «критерії Енгеля», які вимагають від судів враховувати: 1) кваліфікацію правопорушення згідно з національним законодавством; 2) характер правопорушення; 3) суворість покарання, якому обвинувачений ризикує бути підданий [7, с. 63-65].

Видається, що всі інші випадки повинні вимагати використання цивільного стандарту доказування «баланс вірогідностей» або проміжного стандарту «ясні та переконливі докази». Головним критерієм підбору зазначених стандартів доказування є використання «теорії наслідків», яка передбачає встановлення наявності симетричних наслідків для сторін. Наразі Кодекс адміністративного судочинства України закріпив стандарт доказування «баланс вірогідностей» належно лише санкційної категорії справ у ч. 6 ст. 283⁻¹ КАСУ, виклавши його у формулюванні: «суд ухвалює рішення на користь тієї сторони, сукупність доказів якої є більш переконливою порівняно із сукупністю доказів іншої сторони».

Водночас, важко не погодитися з існуванням обставин з підвищеною серйозністю, що потребує застосування «проміжного стандарту доказування». Наприклад, порівнюючи між собою 2 категорії справ: з одного боку – між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, в тому числі делегованих повноважень, виправданим є використання «балансу вірогідностей» через відсутність початкового мотиву вважати наслідки для сторін нерівнозначними та обирати один вид помилки як більш пріоритетний; з іншого – у спорах з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження та звільнення видається необхідним застосовувати проміжний стандарт «зрозумілі та переконливі докази», за умови підвищеної серйозності наслідків для однієї сторони (наприклад, втрата засобів до існування, неможливість забезпечувати залежних осіб). Отже, умовою використання проміжного стандарту доказування є підвищена серйозність обставин, що породжує мінімальну асиметрію у наслідках, а тому вимагає більшої впевненості судді, аніж зазвичай [8].

Диференціація стандартів доказування на «баланс вірогідностей», «зрозумілі та переконливі докази» і «поза розумним сумнівом» у адміністративному процесуальному праві має широкий потенціал теоретичного осмислення та практичного застосування з огляду на можливість вимагати представлення саме тієї кількості та якості доказів, що відповідають обставинам і сприяють ухваленню справедливого рішення у справі.

Список використаних джерел

1. Чистякова Ю. В. Автономні тлумачення ЄСПЛ як механізм зближення правових систем Європи. 2018. URL: https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sdt=0%2C5&q=1.%09Чистякова%2C+Ю.+В.%2C+%26+Чистякова%2C+Ю.+В.+%282018%29.+Автономні+тлумачення+ЄСПЛ+як+механізм+зближення+правових+систем+Європи%29&btnG=.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
3. Letsas G. The Truth in Autonomous Concepts: How To Interpret the ECHR. *European Journal of International Law*. 2004. Vol. 15, Iss. 2. P. 279–305.
4. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2010. Т. 1. С. 358–363.
5. Emson R. Evidence. New York : Macmillan International Higher Education, 1999. 444 p.
6. Кротюк О. В. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі та його реалізація в адміністративному судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 18 с.
7. Бойко І. В. Застосовність статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при розгляді справ про адміністративні правопорушення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2006. № 2 (85). С. 59–71.
8. Гловюк І. В., Степаненко А. С. Стандарт доказування «обґрунтована підозра» у кримінальному провадженні. *Правова позиція*. 2018. № 1. С. 13–20.

Ключові слова: стандарти доказування, баланс вірогідностей, зрозумілі та переконливі докази, поза розумним сумнівом.

Keywords: standards of proof, balance of probabilities, clear and convincing evidence, beyond reasonable doubt.